

Opinie & Analyse

NAAST VOEDING SPEELT OOK TECHNOLOGIE EEN ROL

'We worden almaar dikker' kopte deze krant gisteren. 'Dat klopt,' schrijft **BRIEUC VAN DAMME**, 'op minstens drie manieren.'

Frisdrank en wasmachines

BRIEUC VAN DAMME

Wie? Onderzoeker Itinera Institute.

Wat? Frisdrankbelasting kan obesitas helpen bestrijden.

Waarom? Obesitas is een politiek probleem, dat politiek kan opgelost worden.

De gemiddelde body mass index (gewicht in kilo gedeeld door kwadraat van de lichaamslengte in meter) is ten opzichte van de vorige enquête gestegen: van 25,1 in 2004 naar 25,3 in 2009 — dat is de eerste vaststelling. De tweede is dat ook meer Belgen dik worden: vandaag kampen drie procent meer Belgen met overgewicht (BMI > 25) wat het totaal op 47 procent brengt. Ten slotte moet men ook vaststellen dat binnen de groep 'overgewichtige Belgen' vooral de groep obese Belgen (BMI > 30) voor die toename tekent. In vergelijking met 2004 tellen we twee procent meer obese Belgen. Het resterende procent aan toename moet worden toegeschreven aan mensen die weliswaar kampen met overgewicht, maar niet met zijn veel ongezondere vorm obesitas.

Meer Belgen worden gemiddeld dikker, en de dikke Belgen blijven zwaarder worden luidt de conclusie dan, en dat is een probleem want het verhoogt de kans op diabetes, hartkwalen, rugpijn of depressie. En dan heb ik het nog niet eens over onze kinderen gehad. Eén op de vijf jongeren tussen twee en zeventien jaar lijdt aan overgewicht. En hoewel het geruststellend is vast te stellen dat dit cijfer in vergelijking met vijf jaar geleden niet gestegen is, blijft het veel te hoog. Zwaarlijvige kinderen slepen namelijk aanzienlijk meer aanverwante ziekten met zich mee die de levensverwachting met dertien jaar doen dalen. Dramatisch dus. De beleidsmakers nemen zich terecht voor hier iets aan te doen. Dan is het niet onverstandig de oorzaken van de obesitas-epidemie te achterhalen. Nogal simplistisch wordt gesteld dat we te veel foute dingen eten en niet genoeg bewegen. Ook dat klopt, maar moeten we ons niet afvragen waarom dat zo is?

4.000 calorieën

Uit historisch onderzoek blijkt dat de gemiddelde man en vrouw vanaf 1700 systematisch groter en zwaarder zijn geworden. Dit heeft veel te maken met enkele landbouwrevoluties waardoor meer calorieën beschikbaar werden voor de hongerige en magere bevolking. Uit

Eén op de vijf jongeren tussen twee en zeventien jaar lijdt aan overgewicht.

© Thomas Schlijper/Hollandse Hoogte

Huishoudelijke taken zijn minder zwaar geworden, terwijl zelfs de kleinste verplaatsingen worden afgelegd met de wagen

meer betrouwbare cijfers voor de Verenigde Staten blijkt tevens dat de toename van het gemiddelde gewicht tussen 1909 en 1970 niet het gevolg is van een toenemende consumptie van calorieën. Integendeel, analyses tonen aan dat de dagelijkse inname van calorieën daalde van 3.500 in 1909 naar 3.100 in 1970 om dan snel toe te nemen tot ongeveer 4.000 in 1998. Onderzoekers schrijven bovendien één tiende van de gewichtstoename van de Amerikaanse bevolking sinds 1970 toe aan het permanente dalen van het reële minimuminkomen (min 50 procent over de periode van 1968 tot 2007) omdat net armere gezinnen goedkoop en bijgevolg ongezond voedsel consumeren. Hieruit blijkt duidelijk dat naast de beschikbaarheid van calorieën ook andere factoren een rol spelen in de toename van overgewicht en obesitas op lange termijn.

De toename van obesitas valt immers samen met enkele markante technologische veranderingen. In de rijke economieën is 70 procent of meer van de werknemers momenteel actief in de diensteneconomie, wat in de praktijk neerkomt op computer- of loketwerk, en kampt gemiddeld een kleine 50 procent met overgewicht. Intussen zijn sectoren zoals de landbouw, industrie en bouwnijverheid

dermate geautomatiseerd of technologisch ondersteund dat ook deze werknemers veel minder krachtinspanningen dienen te leveren in vergelijking met pakweg 1950. Waar vroeger de werknemer betaald werd om fysieke inspanningen te leveren en een groot deel van zijn inkomen diende te besteden aan het vervangen van de verbruikte calorieën, verbruikt de huidige werknemer in de diensteneconomie amper meer calorieën dan niet-werkenden in rust. Ook de huishoudelijke taken en activiteiten zijn minder zwaar geworden als gevolg van technologische innovaties (wasmachines, stofzuigers) terwijl zelfs de kleinste verplaatsingen worden afgelegd met de wagen.

Tutti Frutti

Amerikaanse onderzoekers concludeerden in 2002 dat de gemeten gewichtstoename van de laatste decennia voor 60 procent kan toegeschreven worden aan vraagfactoren zoals de beperking van fysieke inspanningen op de werkvloer en thuis. De overige 40 procent schrijven de onderzoekers toe aan het toegenomen aanbod van voedsel (vooral in zijn meest ongezonde vormen), en aan de (relatieve) prijsdalingen van voedsel sinds de jaren vijftig.

De huidige werknemer in de diensten-

economie verbruikt dus amper extra calorieën en kan bijkomende calorieën aankopen tegen een relatief lage prijs. Dezelfde werknemer moet wel een deel van zijn of haar vrije tijd opofferen om fysiek actief te kunnen zijn. Het verbranden van calorieën door fysieke inspanningen heeft dus een aanzienlijke opportuniteitskost. De onderzoekers concluderen dus overtuigend dat vooral technologische, economische en sociale factoren een verklaring bieden voor de huidige obesitasproblematiek.

Zwaarlijvigheid is dus ook een sociaal en economisch probleem, dat een maatschappelijke en politieke aanpak vergt. Meer fruit op school en andere initiatieven à la Tutti Frutti zijn mooi. Maar de politiek kan meer. Om te beginnen zou men ongezonde producten die geen noemenswaardige voedingswaarde bijbrengen duurder kunnen maken. Zo stelde de gouverneur Paterson van New York onlangs voor frisdranken extra te belasten. In Frankrijk haalde een frisdranktaks het net niet. En ook Itinera stelde een belasting van drie cent per liter frisdrank voor. Volgens onze berekeningen zou deze taks 36 miljoen euro per jaar kunnen opleveren, wat neerkomt op 15 procent van het totale budget voor preventie van de gemeenschappen.

'Moral hazard'

Het zijn namelijk de gemeenschappen die in België bevoegd zijn voor preventie, het belangrijkste wapen om zwaarlijvigheid te voorkomen. De ziekteverzekering die opdraait voor de terugbetaling van onze ziektekosten die het gevolg zijn van zwaarlijvigheid (geschat op zo'n 700 miljoen euro per jaar) hoort bij de sociale zekerheid en is bijgevolg een federale materie. De gemeenschappen zijn met andere woorden financieel niet verantwoordelijk voor een onderpresterend of zelfs falend preventiebeleid. Dergelijk probleem waarbij een partij zijn gedrag aanpast wanneer zij niet direct risico lopen voor hun handelingen staat in de economische literatuur bekend onder de naam 'moral hazard'. Maar ook hier kan beleidsmatig iets aan gedaan worden. Overigens is het dit niet wat speelt in het geval van de frisdranktaks want daar is het belang (minder ziektekosten) wel gelijklopend met het bevoegdheidsniveau. Een beleid dat zich alleen richt op de voedingscomponent en het individu is gedoemd te falen. De obesitasproblematiek vraagt een langdurig engagement van alle betrokken partijen, en niet het minst van de ouders. Maar obesitas heeft ook dringende nood aan een coherente maatschappelijke en politieke aanpak, multidisciplinair en op alle bestuurlijke niveaus. In de toekomst kunnen zeker successen geboekt worden. Het zullen wellicht vooral succesverhalen op lange termijn zijn.